

9. Соловей М.І. Основи професійно педагогічної підготовки майбутнього вчителя / М.І. Соловей, Є.С. Спіцин. – К. : КНЛУ, 2002. – 232 с.

10. Соловейчик С.Л. Час ученичества. Жизнь замечательных учителей / С.Л. Соловейчик. – М. : Дет. лит., 1972. – 256 с.

11. Українська народна казка у вихованні моральних почуттів молодших школярів / Н. Басюк // Вісник Львів. ун-ту. Серія педагогічна. – 2007. – Вип. 22. – С. 182–186.

ГЕРТЕР Н.Л.

ОБҐРУНУВАННЯ ВИБОРУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЯК ЗАСОБУ ТВОРЧОГО САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Орієнтація сучасного освітнього процесу на самореалізацію та саморозвиток його суб'єктів вимагає від педагога вибору найбільш адекватних засобів забезпечення цих процесів. Серед усього багатства засобів, якими володіє педагогічна наука, вважаємо за необхідне звернути увагу на педагогічну підтримку.

Мета статті – дати визначення поняття педагогічна підтримка у вищому навчальному закладі, обґрунтувати вибір педагогічної підтримки як засобу творчого саморозвитку особистості.

Реалії сучасної освіти диктують необхідність глибшого аналізу її змісту для готовності відповідати новим запитам суспільства в цілому та кожної особистості зокрема. Вдумливий погляд на освітні процеси ще наприкінці минулого століття змусили педагогів-учених та педагогів-практиків констатувати теоретично-практичну недосконалість традиційного поділу освіти на навчання й виховання. Адже, як зазначав О. Газман, навчання покликане надати особистості певний корпус знань для засвоєння, виховання – певний корпус правил, моделей, норм дій у суспільстві. Отже, і навчання, і виховання вирішують, передусім, проблеми соціалізації, індивідуалізації ж, відтак, лишається на периферії педагогічної думки та дії. Завдання індивідуалізації, а точніше, збалансування індивідуального та соціального в освіті, має вирішувати третя її галузь, третя підсистема – педагогічна підтримка.

Наразі в практиці дослідження педагогічної підтримки превалюють два підходи до її визначення, а саме: “Широка інтерпретація пов’язується зі створенням сприятливих умов, безпечного середовища, необхідних для розвитку та саморозвитку дітей, розкриття й реалізації їхніх внутрішніх сил, формування здатності до самостійних дій та вільному вибору рішення. Вузьке значення асоціюється з допомогою педагога, його сприянням у подоланні проблем, пов’язаних з навчанням, спілкуванням, здоров’ям, самовизначенням” [5]. Варто наголосити, що специфікою педагогічної підтримки, на відміну від інших підсистем освіти, є, за О. Газманом, її апріорна орієнтація на допомогу особистості в самовизначенні, самореалізації та саморозвитку, що забезпечує освіті повну міру широко декларованої нині, проте подеколи недостає зреалізованої суб'єкт-суб'єктності. Тому саме

широке потрактування поняття педагогічної підтримки відбиває цю її специфіку. Найбільш чітким та найближчим цілям нашого дослідження вважаємо визначення Н. Михайлової та Н. Касициної. Педагогічна підтримка, на їхню думку, полягає в:

- діяльності з вирощування суб'єктної позиції дитини;
- діяльності педагога в умовах проблемної ситуації дитини;
- діяльності, що спирається на активність дитини та є опорою цієї активності;
- діяльності, яка принципово створює умови для самовизначення та самореалізації дитини в природній, конкретній життєвій ситуації [2, с. 7].

В адаптованому вигляді визначення педагогічної підтримки буде мати такий вигляд: *педагогічна підтримка – діяльність з подальшого вирощування суб'єктної позиції юнака; діяльність педагога в умовах проблемної ситуації юнака; діяльність, що спирається на активність юнака та є опорою цієї активності; діяльність, яка принципово створює умови для самовизначення та самореалізації студента в природній, конкретній життєвій ситуації.*

Предмет підтримки О. Газман визначав, спираючись на її семантичний та педагогічний зміст, який полягає в можливості підтримувати лише вже існуюче. Підтримка може бути націлена тільки на наявне, проте недостатньо розвинуте. Неможливо підтримувати неіснуюче, те, що хотіли бачити в особистості педагога, але воно не закладене в її самості. Отже, предметом педагогічної підтримки, за О. Газманом, є процес спільного з дитиною визначення її власних інтересів, цілей, можливостей та шляхів подолання перепон (проблем), що заважають їй зберегти власну людську гідність та самостійно досягати бажаних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, здоровому способі життя [1]. Пізніше, спираючись на цю дефініцію, було більш лаконічно сформульовано предмет педагогічної підтримки. Проте його окреслено лише в загальних рисах, конкретизація відбувається відповідно до логіки кожного з досліджень із цієї тематики. Н. Михайлова та С. Юсфін основним предметом педагогічної підтримки називають:

- труднощі, пов'язані із соціальною дезадаптацією;
- труднощі в навчанні [3, с. 54].

Очевидно, що цілі нашого дослідження вимагають визначити додатковий предмет педагогічної підтримки. Він закладений у її специфіці. Це, на нашу думку, труднощі, пов'язані із саморозвитком особистості, зокрема в царині творчості. Безпосередня залежність усіх аспектів предмета підтримки виявляється в такій закономірності: оскільки творча особистість несе в собі дестабілізаційну потенцію, орієнтована на соціалізацію освіта в порядку інтуїтивного самозахисту прагне відтворювати нетворчі особистості. Проте за відсутності творців соціум приречений на деградацію. Ця суперечність може бути продуктивно вирішеною за умови тонкої корекції соціоцентризму освіти розумною часткою індивідуалізації. Надмірна індивідуалізація здатна бути доволі небезпечною для всіх суб'єктів освітнього

процесу. Загальновідомо, що в ідеалі індивідуалізація процесу освіти передбачає надання особистості свободи вибору. Педагогічна підтримка робить у цьому місці важливу увагу, що таке право може бути надане тільки свободоздатною людиною, і тільки вона зможе його здійснити. Н. Михайлова та С. Юсфін зазначають: “Вибір – це і акт усвідомлення відповідальності, яку він несе. Маючи реальне право на вибір, людина може діяти в особистих інтересах, розширювати власні можливості. Об’єктивно перебуваючи в заданому нормативно-правовому та соціально організованому бутті, дитина (підліток) вчиться співвідносити своє право з обов’язками, які є регулятором соціальних відносин” [3, с. 59]. У такому сенсі окреслена вище суперечність вирішується таким чином, що творець як продукт освіти може загрожувати їй та соціуму дестабілізацією лише у випадку хворобливої стабільності (мається на увазі зняття самозаспокоєння самопримирення з несправедливістю та подібних симптоматичних проявів у системі й соціумі, вказувати на які та шукати шляхи виправлення яких – одне з призначень творчості як такої). Отже, вирощування свободоздатної особистості є метою педагогічної підтримки та водночас необхідною умовою творчого саморозвитку особистості. Н. Михайлова, Н. Касицина та С. Юсфін поняттям “вирощування” позначають процес більш загальний, місткіший навіть за освітній. Стрижнем його є вирощування суб’єктної позиції людини, яка виявляється, передусім, у ставленні до проблем, в активних діях у полі проблеми з метою перетворення її з перепони на засіб самовдосконалення. Деталізуємо зміст та визначимо поняття “свободоздатність”.

Вміння адекватно діяти в ситуації вибору, бачити можливі варіанти вирішення проблеми, можливі наслідки того чи іншого варіанта для себе та оточення, відповідати за свій вибір називається “свободоздатністю”. О. Газман, якому належить цей термін, був переконаний, що тільки навчання особистості свободі вибору може відкрити їй шлях до освіти. Ми додамо, що не тільки до освіти, а й до творчого саморозвитку, адже творчість необхідною умовою свого народження має свободу вибору.

Первинною метою педагогічної підтримки є вирішення проблем особистості. Проте завдяки своїй орієнтації на принцип свободовідповідності вона набуває нових потужних перспектив у царині самореалізації. Поєднуючи два взаємопов’язані процеси забезпечення свободи “від” (від зовнішніх утисків, пресингу, пригнічення та приниження, а також, як зазначає Н. Крилова, від власних комплексів) і свободи “для” (для вільної творчої діяльності, утвердження активної життєвої позиції тощо), вона створює найбільш сприятливі умови для творчої самореалізації. Це стало одним з основних аргументів для вибору педагогічної підтримки як засобу творчого саморозвитку особистості.

Другим аргументом стало те, що самовизначення є центральним “процесом у процесі” саморозвитку в площині педагогічної підтримки, а “сутність самовизначення полягає в актах виявлення та утвердження індивідуальної позиції в проблемних ситуаціях, коли людина опиняється перед

необхідністю альтернативного вибору та повинна ухвалювати екзистенційні або прагматичні рішення” [4], тобто адекватність цілей педагогічної підтримки саморозвиткові здійснюється через процес самовизначення. Третім аргументом на користь педагогічної підтримки як засобу творчого саморозвитку є характеристика її як однієї з трьох підсистем освіти (разом з навчанням та вихованням), що була дана О. Газманом: “Допомога людині, що росте, у віднайденні себе, у роботі із самою собою, тобто в самовизначенні та самореалізації, є специфічним завданням саме педагогічної підтримки. Без цієї сфери освіта лишається об’єктною, а учень (у нашому випадку – студент. – *Н.Г.*), як і раніше, виконує роль засобу реалізації вчителем (у нашому випадку – викладачем. – *Н.Г.*) абстрактних програм навчання та виховання...” [3, с. 51]. Останнім, так би мовити, практичним, а відтак – найбільш перевіреним та від того – найвагомішим – є такий аргумент. О. Газман як один з тих, хто створював та втілював свого часу комунарські методики та в процесі роботи з дітьми дійшов висновку про необхідність збалансувати надмірну соціалізацію в освіті вагомою частиною індивідуалізації, мав можливість на практиці організовувати простір вільного співробітництва педагога й дитини. І ця можливість була ним максимально використана в реальному забезпеченні самовизначення та саморозвитку його підопічних у дитячих таборах під його керівництвом. Саме тому педагогічна підтримка бачиться нами як ефективний засіб саморозвитку особистості, у тому числі її творчого саморозвитку.

Висновки. Отже, педагогічна підтримка може бути максимально ефективним засобом творчого саморозвитку, передусім, тому, що завдання саморозвитку закладені в її сутності та надання такої підтримки є постійним стимулюванням особистості до зростання, сходження до себе кращого в усіх сферах життя, зокрема у творчості. Також ситуація вибору, на якій будується педагогічна підтримка як така, постійно стимулює особистість до ухвалення творчих, нестандартних, незасхемованих рішень, що, безумовно, за системного підходу, вводить творчість у життя особистості як необхідний елемент і сприяє її творчому саморозвитку.

Література

1. Газман О. Новые ценности в образовании / О. Газман // Новые ценности образования. – М., 1995. – Вып. 3.
2. Касицина Н. Педагогическая поддержка: гарантия права на риск [Электронный ресурс] / Н. Касицина, Н. Михайлова. – Режим доступа: www.altruism.ru.
3. Михайлова Н. Педагогическая поддержка ребёнка в образовании : учеб. пособ. / Н. Михайлова, С. Юсфин, Е. Александрова и др. – М. : Академия, 2006. – 288 с.
4. Новые ценности образования : тезаурус для учителей и школьных психологов. – М., 1995. – Вып. 1. – С. 81.
5. Угрюмова Т. Педагогическая поддержка саморазвития личности студента колледжа : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Т. Угрюмова. – Улан-Удэ, 2006. – 191 с.